

Energieteam Fryslân

Terugblik en vooruitblik

Versie 1.0

Datum 8-7-2021

Opdrachtgever: Provincie Fryslân

Opdrachtnemer: Ekwadraat Advies BV

Marije Boersma & Marriël Edzes

Inhoud

1. Inleiding	3
Context	3
Organisatiestructuur	4
Resultaten tot nu toe	4
Impressie concept communicatiemiddelen	5
2. Interne analyse	6
Stakeholders	6
Energiecoaches in de klantreis	7
Sterke en zwakke punten	9
Sterke punten (strengths)	9
Zwakke punten (weaknesses)	9
3. Externe analyse	11
Kansen en bedreigingen	13
Kansen (opportunities):	13
Bedreigingen (threats):	13
4. Confrontatiematrix	14
5. Strategische opties	15
 Bijlage 1: referenties	 18

1. Inleiding

Context

Vanuit het Klimaatakkoord zijn hoge ambities gesteld op het gebied van CO2 besparing, duurzame opwek en energiebesparing. Voor de provincie betekent dit voor 2030:

- 49% CO2 reductie
- 25% energiebesparing
- 33% duurzame opwek

Voor 2050 is de ambitie landelijk gesteld om geheel CO2 neutraal en daarmee ook energieneutraal te zijn. Voor onze provincie is dit vertaald naar een 'Fossielvrij Fryslân'.

De energietransitie is kansloos zonder maatschappelijk draagvlak. Daarom is in het bestuursakkoord Enerzijk Fryslân 2019-2023 een visie geformuleerd op het ondersteunen van initiatieven in de energietransitie. De provincie wil initiatiefnemers stimuleren om aan de slag te gaan en om individuele en collectieve energieprojecten te realiseren. Het oprichten van een provinciebreed werkend team van energiecoaches is een van de onderdelen van dit bestuursakkoord.

In 2020 is het netwerk van energiecoaches gestart, welke momenteel bestaat uit ruim 160 leden. Zo'n 50 personen zijn daadwerkelijk energiecoach of (maatwerk)adviseur, aangevuld met provinciale afvaardiging, alle Fryske gemeentes, energiecoöperaties, woningcorporaties, de huurdersvereniging, de bibliotheek en nog een aantal overige partijen. Naar verwachting stijgt het aantal energiecoaches dit jaar naar 94 en het aantal energieadviseurs naar 9.

De opgave waar het netwerk zich voor inzet is dat: *iedere inwoner van Fryslân op een laagdrempelige manier de kans krijgt om zijn/haar woning te verduurzamen en er, middels de inzet van energiecoaches en adviseurs, op deze manier gedragsverandering tot stand komt.*

Er zijn in 2020 drie doelen gesteld vanuit het netwerk:

- Goed opgeleide energiecoaches en - adviseurs
- Die goed vindbaar zijn voor elke inwoner van Fryslân
- Die hen ondersteund op het gebied van energiebesparing (laagdrempelig en leidend tot gedragsverandering)

Brede welvaart & bijdrage duurzame ontwikkeldoelen

Hoe een samenleving zich ontwikkelt is niet alleen uit te drukken in geld en economische groei. Brede welvaart gaat over welzijn, materiële welvaart, werk, wonen en milieu. Het provinciebestuur van Fryslân omarmt het gedachtegoed achter brede welvaart. 'Lok op 1' luidt het motto van het Bestuursakkoord 2019-2023 dat wordt uitgevoerd door het huidige college van Gedeputeerde Staten.

Uit de monitor brede welvaart blijkt dat er een hoge score is op het gebied van welzijn, o.a. door de hoge mate van 'mienskip', maar dat er lager wordt gescoord op welvaart. Dit zijn belangrijke thema's voor Energieteam Fryslân waar we in de volgende hoofdstukken verder op in zullen gaan.

Wat betreft de 17 duurzame ontwikkeldoelen draagt Energieteam Fryslân bij aan de volgende zes: 1. Geen armoede, 7. Betaalbare en duurzame energie, 10. Ongelijkheid verminderen, 11. Duurzame steden en gemeenschappen, 12. Verantwoorde consumptie en productie en 13. Klimaatactie

Het netwerk faciliteert en ontzorgt haar leden, door bijvoorbeeld:

- Het bieden van een Paadwijzer over de RRE-W voor gemeenten
- Het ontwikkelen van communicatiemiddelen (white label) en energiecoöperaties, gemeenten en energiecoaches.
- Het informeren van het netwerk en het uitwisselen van kennis tijdens maandelijkse (online) netwerkbijeenkomsten.

Organisatiestructuur

Het netwerk bestaat op dit moment uit een kerngroep en twee werkgroepen:

- Kerngroep: deze groep is een afvaardiging van de leden uit het netwerk. Binnen de kerngroep worden de doelen gesteld, de netwerkbijeenkomsten voorbereid en worden kwesties die vanuit hun achterban naar voren komen op tafel gelegd.
- Werkgroep monitoring: deze werkgroep is een afvaardiging van verschillende leden uit het netwerk die op basis van hun expertise op het gebied van een monitoringstool zijn betrokken. Het doel is om te komen tot een standaardisatie in monitoring, waarbij direct een gesprekleidraad wordt geïntegreerd, de bewoners ontzorgd wordt en resultaten beter meetbaar zijn.
- Werkgroep communicatie: in deze werkgroep zitten communicatie professionals van verschillende gemeenten en energiecoöperaties. Samen met hen zijn de concepten voor de white-label communicatiemiddelen ontwikkeld alvorens zij werden voorgelegd aan het bredere netwerk. Daarnaast wordt er binnen deze werkgroep dieper ingegaan op de communicatiestrategie voor het netwerk en haar leden.

Resultaten tot nu toe

Tot nu toe zijn de volgende activiteiten ondernomen:

- Oprichten en starten van **stichting Provinciaal Energietransitie Bureau (PEB)**. Vanuit het netwerk ontstond de behoefte aan een regionaal opleidingsinstituut voor energiecoaches en –adviseurs, met veel aandacht voor het sociale aspect van coaching. Met de oprichting van PEB lijkt dit doel geslaagd. PEB leidt in samenwerking met Fryslân Werkt mensen uit een uitkeringssituatie op tot (betaalde) energiecoach.
- Faciliteren van een plus op de Regeling Reductie Energieverbruik Woningen (RRE-W) subsidie, gecombineerd met een **handreiking RRE-W** om de inzet van energiecoaching maximaal te faciliteren en ondersteunen
- Ontwikkelen (white-label) **communicatiemiddelen** en website (www.energieteamfryslan.frl) om de zichtbaarheid te vergroten en om energiecoaches te ondersteunen bij hun werkzaamheden. Door afstemming de werkgroep communicatie en feedback vanuit het hele netwerk zijn de middelen afgestemd op de exacte behoefte. Op de volgende pagina staan een aantal van deze middelen weergegeven, deze zijn nog in ontwikkeling en worden in september opgeleverd.
- Opstarten **pilot monitoring** in samenwerking de werkgroep monitoring en met Duurzaam Bouwloket, om naar een uniforme, AVG proof van monitoren van de resultaten van de inzet van energiecoaches en -adviseurs toe te werken, waardoor het mogelijk wordt om provincie breed de voortgang te meten op het gebied van de gestelde klimaatdoelen.

Impressie concept communicatiemiddelen – oplevering in september a.s.

2. Interne analyse

In dit hoofdstuk ligt de focus op de interne organisatie van het netwerk. De interne organisatie betreft zaken waar het netwerk zelf direct invloed op kan uitoefenen. Wie zijn de belangrijkste stakeholders en wat zijn de sterke en zwakke punten?

Stakeholders

In onderstaande tabel staan de partijen beschreven die nu een actieve rol hebben binnen het netwerk. Daarbij is met een kruisje aangegeven of zij een rol vervullen op het gebied van de volgende aspecten:

- Verantwoordelijk voor het behalen van de klimaatdoelen (Klimaatakkoord): vanuit de overheid zijn landelijke reductiedoelstellingen gesteld en daaraan zijn diverse jaartallen gekoppeld. Degenen die ook daadwerkelijk worden afgerekend op deze doelstellingen.
- Financiering van energie coaching
- Zorg dragen voor de opleiding van energiecoaches
- Bijdragen aan de vindbaarheid van energiecoaches
- Kandidaten aanleveren die energiecoach willen worden
- Bijdragen aan gedragsverandering in Fryslân (direct)

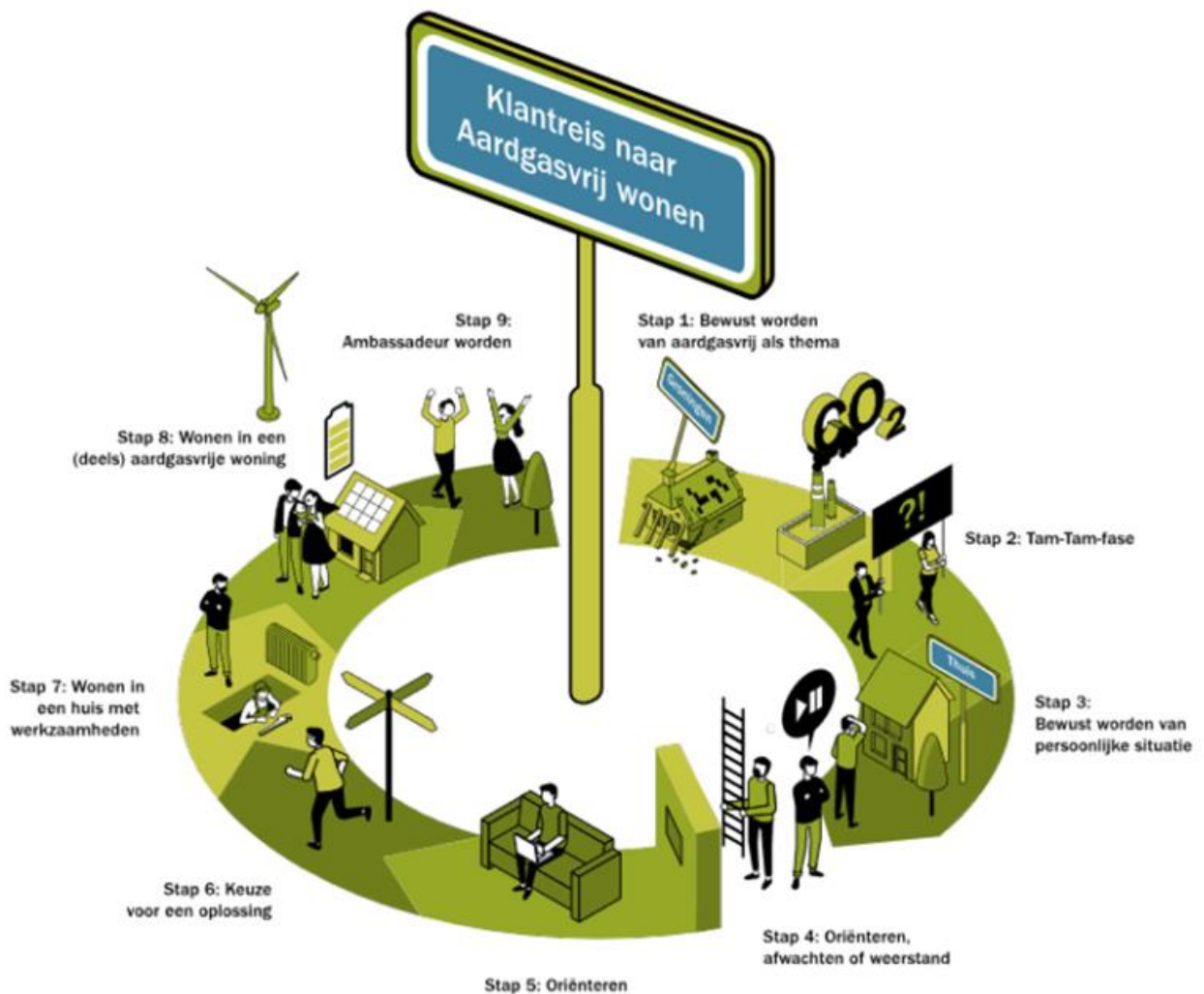
Bijdrage	Verantwoordelijk voor behalen klimaatdoelen	Financiering	Opleiding	Vindbaarheid	Kandidaten energiecoach	Gedragsverandering
Energiecoaches						x
Provincie Fryslân	X	x				
Gemeenten	X	x			x	
Energiecoöperaties				x	x	
Woningcorporaties	X			x		
Bibliotheek				x	x	x
Stichting PEB			x			
Huurdersvereniging					x	

Uit deze tabel blijkt dat de partijen in het netwerk verschillende rollen en verantwoordelijkheden hebben. De verantwoordelijkheid voor het behalen van de klimaatdoelen is een belangrijk aspect, aangezien deze partijen ook echt worden aangesproken als zij de doelen niet behalen. Voor andere partijen geldt dit niet of nauwelijks. De partijen die deze verantwoordelijkheid dragen zijn de gemeenten, de woningcorporaties en de provincie

Energiecoaches in de klantreis

TNO heeft een klantreis model ontwikkeld voor de route naar aardgasvrij wonen, oftewel de warmtetransitie. Deze reis bestaat uit 9 stappen, die elke persoon, op haar of zijn eigen snelheid doorloopt. Energiecoaching richt zich met name op stap 1 t/m 3: bewustwording van het thema, het stimuleren van de tam-tam fase en het bewust worden van de persoonlijke situatie. De energiecoach richt zich altijd op de specifieke bewoner, met haar of zijn woning, gedrag, behoeftes en mogelijkheden en is daarmee een cruciale stap in de verdere doorloop van de klantreis. Een goed begin is immers het halve werk.

Na een coachingstraject, kan een (maatwerk) adviseur het traject overnemen en zich meer richten op de volgende stappen in de klantreis: via oriënteren richting een keuze voor een oplossing.

Het is belangrijk om te weten dat er een onderscheid is tussen de klantreis van bewoners van koopwoningen en bewoners van huurwoningen. Dit komt omdat de bewoners van koopwoningen ook de eigenaar zijn van de woning, in tegenstelling tot de huurders. Daardoor ontstaat de volgende situatie:

Stap	Bewoner van koopwoning	Bewoner van huurwoning	Inzet van		
			Energie coach	Energie adviseur	Maatwerk adviseur
1 – bewust worden van thema	√	√	√		
2 – tam-tam fase	√	√	√		
3 – bewust worden van persoonlijke situatie	√	√	√	√	√
4 – oriënteren, afwachten of weerstand	√	√ + verhuurder		√	√
5 - oriënteren	√	verhuurder		√	√
6 – keuze voor oplossing	√	verhuurder		√	√
7 – wonen met werkzaamheden	√	√			
8 – aardgasvrij wonen	√	√			
9 - ambassadeur	√	√			

Naarmate de bewoner in de klantreis vordert en het traject met de energiecoach en/of -adviseur heeft afgerond, zal de eigenaar van de koop- of huurwoning fysieke maatregelen in de woning gaan nemen. Het is wenselijk dat we het netwerk hiervoor uitbreiden met het **Friese MKB**, zodat de bewoner gemakkelijk door de klantreis kan bewegen en we de werkgelegenheid lokaal houden.

Daarnaast is het wenselijk dat het **onderwijs** aanhaakt. De jongere generatie is er een makkelijker bereid om deel te nemen aan de energie- en warmtetransitie. Wanneer zij meer betrokken zijn bij dit netwerk, is hiermee direct de volgende generatie vertegenwoordigd. Zij maken straks de keuzes in en rondom hun huis en zullen moeten leven met de gevolgen van klimaatverandering. Daarnaast kunnen we door het betrekken van onderwijs bijdragen aan het opleiden of omscholen van benodigd personeel, voor bijvoorbeeld fysieke of technische werkzaamheden in de uitvoering (denk hierbij aan het aanleggen van een warmtenet, het installeren van warmtepompen, isoleren, etc.). Hierbij kan gedacht worden aan studenten laten meelopen met energiecoaches, of studenten een project of onderzoek te laten uitvoeren op dit gebied. In samenspraak met de betrokken partijen, zal de exacte invulling worden bepaald.

Sterke en zwakke punten

Deze paragraaf beschrijft de sterktes en zwaktes van het netwerk. De sterke en zwakke punten vormen, samen met de externe analyse, de input voor de confrontatiematrix.

Sterke punten (strengths)

- **S1: Energiecoaching creëert bewustwording** bij bewoners (qua energie- en warmtetransitie), een essentiële beginstap, die nodig is om de klimaatdoelen te halen: in toenemende mate wordt gezien dat de energietransitie met name gaat over andere waarden, andere keuzes maken en daarmee gedragsverandering. De energiecoach draagt bij aan een goede start van dit proces van verandering.
- **S2: Breed pallet aan relevante partijen in het netwerk:** de circa 160 leden bestaan met name uit gemeenten, energiecoöperaties, woningcorporaties, opleiding energiebegeleiding (Stichting PEB), energiecoaches- en adviseurs. Deze partijen hebben allen een sterke afvaardiging in de kern- en werkgroepen (op basis van hun expertise en relevantie voor het onderwerp van de werkgroep).
- **S3: Lokale aanwezigheid in heel Friesland:** door heel Friesland, van steden tot dorpen, zijn energiecoaches actief. Zij zijn hiermee een bekend gezicht in hun woonplaats en zijn daarmee vaak laagdrempelig toegankelijk voor hun dorpsgenoten.
- **S4: Intrinsieke motivatie bij energiecoaches en -adviseurs:** er is een hoge mate van intrinsieke motivatie bij de (vrijwillige) energiecoaches. Deze motivatie geeft energie en inspireert de coaches zelf, maar ook mensen en partijen binnen en buiten het netwerk.
- **S5: Koppeling met sociaal domein: op twee verschillende manier wordt de verbinding gelegd met het sociaal domein.** 1: de samenwerking tussen Stichting PEB en Friesland Werkt om mensen vanuit een uitkeringssituatie energiecoaches uit het sociale domein op te leiden en uitzicht op (betaald) werk te verschaffen. 2. Door energiecoaching in te zetten bij minima huishoudens, besparen de huishoudens direct geld op de energierekening en dit levert een bijdrage aan het verminderen van schulden.

Zwakke punten (weaknesses)

- **W1: Onduidelijkheid over toekomstige strategie en doelen van het netwerk:** De huidige korte termijn doelen van het netwerk zijn (zo goed als) behaald, er is behoefte aan nieuwe doelen, waarbij de rollen, verantwoordelijkheid en taken opnieuw kunnen worden vastgesteld. Er is verdere professionalisering nodig, waarbij nieuwe afspraken worden gemaakt over samenwerking en werkprocessen en de link met de bredere klimaatdoelstellingen. Ook is het belangrijk om vanuit bottom-up te blijven werken, waarbij de inbreng van alle leden essentieel is.
- **W2: Koplopers worden onvoldoende gefaciliteerd:** Er is een groot verschil tussen kennis en ervaring tussen alle leden. De koplopers (met name gemeenten en energiecoaches) geven nu met name handvatten aan de overige leden van het netwerk. Zij brengen veel, maar halen ze ook voldoende? Hoe houden we het netwerk ook interessant voor de koplopers?

- **W5: Resultaten van het netwerk en de activiteiten zijn onvoldoende inzichtelijk en zichtbaar:** Zowel intern als extern is onvoldoende zichtbaar wat de concrete resultaten van alle inspanningen tot nu toe zijn. Zo zit in de vastlegging van data veel variatie en wordt de data niet centraal gemonitord. Daarnaast worden resultaten alleen via netwerkbijeenkomsten of een incidentele mail gecommuniceerd. Er wordt dus nog niet op frequente basis gecommuniceerd.
- **W4: Kennisuitwisseling en vastlegging kan beter:** er wordt, los van de maandelijkse netwerkbijeenkomsten, geen structurele plek of manier geboden om onderling kennis uit te wisselen of vragen te stellen. Alle sessies worden wel opgenomen en vervolgens via YouTube gedeeld, maar het aantal views voor de sessies is laag.
- **W5: Afhankelijkheid van vrijwillige inzet:** energiecoaches spelen een cruciale rol in ons netwerk, en zijn veelal als vrijwilliger actief. Deze vrijwilligers hebben vaak ook diverse andere werk- of privé activiteiten en voeren bijvoorbeeld enkele gesprekken per maand. Voor het opschalen van energiecoaching is continuïteit en slagkracht benodigd. De inzet en kwaliteit van vrijwillige coaches is nu niet gegarandeerd en dat is met een verwachte stijgende vraag naar energiecoaches een risico.

3. Externe analyse

In de externe analyse wordt gekeken naar ontwikkelingen buiten het netwerk. Dit zijn zaken waarop het netwerk niet direct invloed kan uitoefenen, maar waar (de leden van) het netwerk wel mee te maken heeft. Het is de context waarin zij opereert. De externe analyse is weergegeven conform de DESTEP methode, waarbij de volgende onderdelen aan bod komen:

- Demografisch
- Economisch
- Sociaal-cultureel
- Technologisch
- Ecologisch
- Politiek-juridisch

De dikgedrukte onderdelen in onderstaande tabel komen in het volgende hoofdstuk terug in de confrontatiematrix (als kansen en bedreigingen).

	Belangrijke ontwikkelingen binnen onze provincie
Demografisch	<ul style="list-style-type: none"> • In 2020 ruim 649.000 inwoners, waarbij sprake is van vergrijzing en ontgroening. Het aantal 65-plussers zal met 45% toenemen tot bijna 190.000 personen in 2040.¹ • Er zijn 18 gemeenten, met als grootste steden Leeuwarden, Drachten en Sneek. • Er zijn 302.000 woningen: 187.891 koopwoningen en 113.618 huurwoningen. De meeste woningen dateren uit het bouwjaar 1965-1985.¹ • In 2040 wordt een daling in huishoudens verwacht naar 293.000, het aantal (oudere) alleenstaanden zal stijgen.² • Van de huurwoningen is 81.764 in eigendom van woningcorporaties. Grootste woningcorporaties zijn Elkien, Accolade en WoonFriesland.³ • 27% van de Friezen is hoogopgeleid, dit is lager dan het landelijke gemiddelde van 32%.⁴
Economisch	<ul style="list-style-type: none"> • Het gemiddelde inkomen was in 2018 28.800 euro, dat is 2.600 lager dan het landelijk gemiddelde. Na Groningen is Fryslân de provincie met het laagst gemiddelde inkomen. De laagste inkomens zijn te vinden in Noard-East Fryslân, Achtkarspelen en Dantumadiel.⁵ • 1 op de 10 huishoudens heeft kans op armoede, in 2019 waren dat 22.400 huishoudens. 6,1% van de Friezen leeft onder de lage-inkomensgrens, dit zijn 38.000 mensen. Bijna een op de zes inwoners geeft aan moeite te hebben rond te komen van hun inkomen, dit zijn met name personen tussen de 35 en 49 jaar.⁶ • Corona heeft geleid tot een hoger werkloosheidspercentage (afgelopen kwartaal 4,1%) en economische schade bij het MKB. De gevolgen van de coronacrisis zijn ongelijk verdeeld: het trof met name jongvolwassenen, werkenden met een flexibel contract, zzp'ers en senioren.⁷ • De huizenmarkt is oververhit: de prijsstijging van koopwoningen is nog nooit zo hoog geweest. In mei 2021 was de prijsstijging 12,9% hoger dan de prijzen van mei 2020. De gemiddelde verkoopprijs is nu 230.643,- euro.⁸ • De gemiddelde schuld per huishouden is in Friesland met 90.700 euro de 1 na laagste van Nederland. Dit betekent dat er weinig schuld wordt doorgeschoven naar volgende generaties.⁹
Sociaal cultureel	<ul style="list-style-type: none"> • Fryslân is de provincie met het hoogste aandeel vrijwilligers: 44% van de inwoners deed in 2019 vrijwilligerswerk. Dit draagt bij aan het Mienskip-gevoel.¹⁰ • Friesland telt de meeste energiecoöperaties (68) in Nederland, dit betekent dat in veel dorpen en steden wel een energie coöperatie actief is. Binnen de coöperaties is er nu met name aandacht voor opwek voor duurzame energie.¹¹ • Landelijk is er steeds meer aandacht voor duurzaamheid en de CO2 uitstoot. Een voorbeeld hiervan is de recente uitspraak tegen Shell, die aansprakelijk is gesteld voor haar CO2 uitstoot. De bewustwording dat er iets moet gebeuren stijgt.¹²

	<ul style="list-style-type: none"> • Er is brede steun voor het tegengaan van klimaatverandering: driekwart van onze inwoners vindt het belangrijk klimaatverandering tegen te gaan. ¹³ • Vanuit de psychologie is bekend dat tussen willen en doen echter een groot verschil in de praktijk zit en dat gedragsverandering moeilijk is.¹⁴ • Er is steeds meer weerstand tegen gasboringen in Friesland en met name in het Waddengebied.¹⁵ • Dalend vertrouwen in de overheid: door de Coronacrisis is het vertrouwen in de overheid gedaald, voor lokale overheden is dit vertrouwen momenteel een krappe 50%.¹⁶
Technologisch	<ul style="list-style-type: none"> • Er zijn hoge ambities gesteld op het terrein van circulariteit door de provincie, o.a. Vereniging Circulair Fryslân geeft hier uitvoering aan.¹⁷ • Het is nog onduidelijk waar welke alternatieven voor aardgas gaan komen, in de Transitievisie Warmte die gemeenten momenteel schrijven, zal meer duidelijkheid komen, rekening houden met de kenmerken van elke wijk of buurt. Deze onzekerheid zorgt voor onrust. • Er is sprake van krapte op het elektriciteitsnet, stevige besparing en uitbreiding van het net is noodzakelijk.¹⁸ • Er is sprake van een tekort aan personeel bij de netbeheerders en bouw- en installatiebedrijven, hierdoor loopt de wacht- en doorlooptijd van werkzaamheden op.¹⁹
Politiek juridisch	<ul style="list-style-type: none"> • Landelijk: grote doelen gesteld vanuit Klimaatakkoord, voor met name 2050 (aardgasvrij, circulair en CO2 neutraal) met tussendoelen voor 2030 (bijv. 49% CO2 reductie en 1,5 miljoen gebouwen in Nederland aardgasvrij) xxi. E.e.a. krijgt steeds meer aandacht, maar men loopt nog (ver) achter op doelstellingen.²⁰ <ul style="list-style-type: none"> ○ Faciliteert in vorm van subsidies (bijv. SDE, RRE-W en PAW) en leningen (o.a. Nationaal Warmtefonds) ○ Warmtewet is in ontwikkeling (voor aansluitingen op een warmtenet) ○ Bevoegdheid om mensen van aardgas af te sluiten is er nog niet, daarom lijkt deze warmtetransitie voor mensen nog optioneel. ○ Stelt al diverse eisen aan energielabels: verplicht bij verkoop huis en stelt aan diverse partijen en gebouwen al minimale eisen (bijv. kantoren label C en woningcorporaties gemiddeld label B). • Provincie: Erkent belang, in bestuursakkoord financiering voor dit netwerk, coach voor maatschappelijk vastgoed, participeert in FSFE, VCF en andere initiatieven ter stimulering van een energieneutraal, circulair Fryslân. Ook is de provincie bij de RES betrokken. RES Fryslân richt zich komend jaar op 4 thema's, o.a. de warmtetransitie, waarbij twee punten centraal staan: communicatie& bewustwording en kennisontwikkeling en het delen van ervaringen. Hierbij wordt o.a. gedacht aan een stappenplan voor gebouw eigenaren en het ontwikkelen van communicatiemiddelen. • Gemeentes: regierol in warmtetransitie, gemeentes hebben zich verenigd in de RES/RWS en in diverse kennissessies, groot verschil in urgentie en belang tussen gemeentes (koplopers vs. achterblijvers) en beschikbare budgetten. Wel hebben zij de volgende overeenkomsten: <ul style="list-style-type: none"> ○ Transitie Visie Warmte voor eind 2021 af met startwijken 2030 ○ Wijkuitvoeringsplannen (WUP's) vanaf (met name) 2022 ○ Omgevingsvisie voor januari '22 (met grote rol voor participatie) ○ Werken met betaalde of vrijwillige energiecoaches, die zich op huur- en/of koopwoningen richten en soms specifiek op minima huishoudens. <p>De inzet van energiebegeleiding vanuit energiecoaches- en adviseurs is nog onvoldoende geborgd binnen gemeenten. Aangezien gemeentes de regierol hebben, heeft dit invloed op alle andere betrokken partijen waar zij mee samen werken. Zo is energiebegeleiding nog niet in alle TVW's opgenomen, is het werken met vrijwilligers voor veel ambtenaren nieuw (en extra) en zijn er nu alleen kortdurende financieringsstromen voor energiebegeleiding, terwijl de vraag naar verwachting langdurig zal zijn.²¹</p>

Kansen en bedreigingen

Uit de tabel op de vorige pagina komen de volgende kansen en bedreigingen naar voren:

Kansen (opportunities):

- **K1: Van de huurwoningen is 81.764 in eigendom van woningcorporaties.** Grootste woningcorporaties zijn Elkien, Accolade en WoonFriesland.
- **K2: Fryslân is de provincie met het hoogste aandeel vrijwilligers:** 44% van de inwoners deed in 2019 vrijwilligerswerk. Dit draagt bij aan het Mienskip-gevoel.
- **K3: Friesland telt de meeste energiecoöperaties (68) in Nederland,** dit betekent dat in veel dorpen en steden wel een energie coöperatie actief is. Binnen de coöperaties is er nu met name aandacht voor opwek voor duurzame energie.
- **K4: Er is brede steun voor het tegengaan van klimaatverandering:** driekwart van onze inwoners vindt het belangrijk klimaatverandering tegen te gaan. Vanuit de psychologie is bekend dat tussen willen en doen echter een groot verschil in de praktijk zit.
- **K5: Gemeentes hebben de regierol in de warmtetransitie.**

Bedreigingen (threats):

- **B1: 1 op de 10 huishoudens heeft kans op armoede,** in 2019 waren dat 22.400 huishoudens. 6,1% van de Friezen leeft onder de lage-inkomensgrens, dit zijn 38.000 mensen. Bijna een op de zes inwoners geeft aan moeite te hebben rond te komen van hun inkomen, dit zijn met name personen tussen de 35 en 49 jaar.
- **B2: Het is nog onduidelijk waar welke alternatieven voor aardgas gaan komen,** in de Transitievisie Warmte die gemeentes momenteel schrijven, zal meer duidelijkheid komen. Dit geeft veel mensen onrust. Vermoedelijk is all-electric voor veel woningen de beste uitkomst, hiervoor is energielabel B minimaal benodigd.
- **B3: Er is sprake van een tekort aan personeel** bij de netbeheerders en bouw- en installatiebedrijven, hierdoor loopt de wacht- en doorlooptijd van werkzaamheden op.
- **B4: Onvoldoende borging en capaciteit binnen gemeentes**

In het volgende hoofdstuk worden deze kansen en bedreigingen, afgezet tegen de sterktes en zwaktes.

4. Confrontatiematrix

De punten uit de SWOT-analyse zullen tegen elkaar worden afgezet in de confrontatiematrix. De matrix confronteert de sterktes en zwaktes van het netwerken met de meest belangrijke kansen en bedreigingen uit de omgeving. Hieruit komen de focuspunten die in de strategische opties verder worden uitgewerkt.

	Kansen					Bedreigingen			
	K1: corporatieve bezit	K2: vrijwilligers cultuur	K3: energie coöperaties	K4: brede steun	K5: gemeentelijke regierol	B1: armoede	B2: techniek	B3: tekort personeel	B4: borging
Sterktes									
S1: bewustwording	+	0	+	++	++	+	0	0	0
S2: breed pallet	+	0	+	+	+	+	0	+	+
S3: lokale aanwezigheid	+	+	++	+	++	+	0	0	+
S4: intrinsieke motivatie	0	+	++	+	+	0	0	0	0
S5: koppeling sociaal	++	0	0	0	++	+	0	0	++
Zwaktes									
W1: strategie	--	0	--	0	-	-	0	0	-
W2: koplopers	0	0	--	0	--	0	0	0	-
W3: zichtbaarheid	-	0	-	0	-	0	0	0	--
W4: kennisuitwisseling	0	0	-	0	0	0	0	0	-
W5: vrijwillige inzet	-	+	-	0	--	0	0	0	--

Legenda: ++ *zeer positief,*
 + *positief*
 0 *neutraal*
 - *negatief*
 -- *zeer negatief*

5. Strategische opties

Voor het formuleren van strategische opties wordt gekeken naar de volgende combinaties uit de confrontatiematrix:

- I. Sterktes vs. Kansen: is het netwerk in staat middels de sterkte de kans te benutten? En dit te versterken of hierin te groeien?
- II. Sterktes vs. Bedreigingen: is het netwerk in staat middels de sterkte de bedreiging af te wenden of te verdedigen?
- III. Zwaktes vs. Kansen: werkt de zwakte het netwerk tegen om op een kans in te spelen, kan dit middels verbetering?
- IV. Zwaktes vs. Bedreigingen: werkt deze zwakte de organisatie tegen om een bedreiging af te weren? Is terugtrekken wenselijk?

Uit de confrontatiematrix valt het op dat de volgende combinaties het meest positief (++) of meest negatief (--) scoren:

- I. Sterktes vs. Kansen:
 - Bewustwording
 - Lokale aanwezigheid
 - Intrinsieke motivatie
 - Koppeling sociaal
- II. Sterktes vs. Bedreigingen:
 - Koppeling sociaal
- III. Zwaktes vs. Kansen:
 - Strategie
 - Koplopers
- IV. Zwaktes vs. Bedreigingen:
 - Zichtbaarheid
 - Vrijwillige inzet

Deze combinaties worden hieronder verder uitgewerkt in strategische opties/denkrichtingen voor de komende tijd. Waar wil het netwerk zich op richten? Hoe levert zij het beste een toegevoegde waarde aan al haar leden?

Bij het zoeken naar antwoorden op deze vragen is het belangrijk om te beseffen dat het netwerk een faciliterende rol heeft. Het netwerk is niet verantwoordelijk voor de klimaatdoelstellingen, in tegenstelling tot de gemeenten, de provincie en de woningcorporaties. Dit betekent dat er vanuit het netwerk ook geen doelen kunnen worden gesteld voor deze partijen, wel kan er in overleg met deze partijen gekeken worden hoe het netwerk het beste kan bijdragen aan het behalen van hun doelstellingen, waarbij de overige leden van het netwerk geen ondergeschikte rol moeten krijgen.

Een ander belangrijk aspect is de gekozen insteek tot nu toe: bottom-up. Soms is het verleidelijk om top-down doelen te stellen, maar de kans van slagen wordt dan aanzienlijk lager. Het is daarom van groot belang dat de leden actief hun behoeftes kenbaar maken, bij voorkeur zo vaak mogelijk, zodat het netwerk daar tijdig op in kan spelen. Dit vereist een bepaalde mentaliteit en (werk)cultuur, die nog niet bij alle leden/partijen gebruikelijk is. Het vraagt een openheid, kwetsbaarheid, veiligheid en gezamenlijk gevoel van urgentie om tot goede resultaten te komen. Alleen kom je sneller, maar samen kom je verder.

Gekozen is voor een aanpak om te versterken wat al aanwezig en goed is, om ervoor te zorgen dat dit sterke en onderscheidende kenmerken van het netwerk blijven. In de uitwerking van deze sterkte punten, komen ook de zwaktes, kansen en bedreigingen aan bod.

Dit betekent dat het netwerk zich het komende half jaar tot jaar met het volgende gaat bezighouden:

1. **Bewustwording** bij bewoners blijven stimuleren door inzet van energicoaches door heel Friesland. De cruciale eerste stap voor mensen om (meer) duurzaam te leven. Aansluiting vinden bij RES Fryslân lijkt hiervoor goed passend, aangezien RES Fryslân bewustwording voor komend jaar als focuspunt heeft. Ook het integreren van energicoaches in de Transitievisie Warmte en Wijkuitvoeringsplannen van gemeente is essentieel. Primaire doelgroep: bewoners, gemeentes en energicoaches.
2. **Lokale aanwezigheid** behouden en waar mogelijk en nodig, uitbreiden met relevante partijen, hierbij wordt gedacht aan het inzetten van alle Fryske bibliotheken (nu alleen Smallingerland) en het betrekken van het Friese MKB en onderwijs. Primaire doelgroep: energicoöperaties, bibliotheken, Freonen van Fossielvrij Fryslân en Circulair Fryslân.
3. **Intrinsieke motivatie** actief blijven voeden en stimuleren, door hier op frequente momenten bewust tijd voor te nemen en aandacht aan te schenken. Het fysiek met elkaar bijeenkomen kan hieraan bijdragen. Daarnaast is het stimuleren van kennisuitwisseling tussen energicoaches een goede manier om te leren en zo extra inspiratie op te doen. Primaire doelgroep: energicoaches en energicoöperaties.
4. **Koppeling met sociaal domein** (nog) beter benadrukken bij met name gemeentes: het is al bewezen dat de koppeling zeer succesvol kan zijn, dit is nog niet overal bekend. Primaire doelgroep: gemeentes.
5. **Strategie van netwerk** voor komende tijd opstellen, hierbij nieuwe werkafspraken maken: wie doet wat wanneer? Is de huidige organisatievorm hiervoor passend? Nu zijn de werkgroepen met name uitvoerend bezig, is meer tactisch/strategisch wenselijk? Structurele vervolfinanciering voor de activiteiten van het netwerk is ook een belangrijk aspect voor de strategie, hierbij wordt gedacht aan nationale en internationale gelden. Primaire doelgroep: gemeentes, provincie en woningcorporaties.
6. **Aandacht voor de koplopers**: wat hebben zij nodig van het netwerk om de belangrijke voorsprong die zij hebben te blijven behouden en hun kennis en ervaring te delen aan partijen die minder ver zijn. Primaire doelgroep: de gemeentelijke koplopers en energie coöperaties.
7. **Zichtbaarheid**: inzichtelijk maken wat de resultaten van het netwerk zijn en deze meer en vaker communiceren, zowel intern als extern, bijvoorbeeld via een nieuwsbrief en de website die vanaf september 2021 live staat. De pilot monitoring zal ook zorgen voor meer zichtbare resultaten. Tot slot lijkt een platform wenselijk en geschikt om (behoefte en) resultaten inzichtelijk te maken, deze moet nog ontwikkeld worden. Primaire doelgroep: alle leden van het netwerk.
8. **Vrijwillige inzet**: werken met vrijwilligers is een vak apart en vaak nieuw voor ambtenaren. Het is belangrijk dat vrijwilligers (h)erkend worden en dat zij weten waar ze aan toe zijn, op korte en lange termijn. Wat hebben de nieuwe en bestaande vrijwilligers nodig om hun werk goed uit te kunnen voeren? Hoe kunnen we dit borgen? Primaire doelgroep: vrijwillige energicoaches en gemeentes die met vrijwilligers werken.

Deze acht punten geven richting aan de activiteiten voor het netwerk voor het komende jaar, ze dienen als een kompas voor de gezamenlijke expeditie. De precieze invulling en formulering van acties, mijlpalen en KPI's zal in overleg met de belangrijkste doelgroepen worden geformuleerd. Het is van groot belang dat de partijen zelf hierover meedenken. Wat zijn hun eigen doelen, welke taken en verantwoordelijkheden horen daarbij en hoe kan het netwerk hen hierbij helpen? Het is daarbij balanceren tussen zoveel mogelijk concreet worden en tegelijkertijd flexibel blijven inspelen op interne en externe ontwikkelingen. Dit is mogelijk door agile (wendbaar) te werken.

Bijlage 1: referenties

-
- ¹ Voorraad woningen; eigendom, type verhuurder, bewoning, regio (cbs.nl)
 - ² prognose_bevolking_en_huishoudens_fryslân _2016-2040.pdf (omropfryslân .nl)
 - ³ Benchmarkrapportage Aedes 2020
 - ⁴ Onderwijs in Fryslân - Fries Sociaal Planbureau (fsp.nl)
 - ⁵ De samenstelling en verdeling van inkomens in Fryslân - Fries Sociaal Planbureau (fsp.nl)
 - ⁶ Armoede in Fryslân ondanks gunstige economie amper gedaald - Fries Sociaal Planbureau (fsp.nl)
 - ⁷ Vervolgonderzoek onder Friezen: gevolgen corona ongelijk verdeeld - Fries Sociaal Planbureau (fsp.nl)
 - ⁸ StatLine - Bestaande koopwoningen; gemiddelde verkoopprijzen, regio (cbs.nl)
 - ⁹ FSP2021-04-Regionale-Monitor-Brede-Welvaart-Zuidoost-Friesland.pdf
 - ¹⁰ Na een jaar corona lijkt sociale samenhang in Fryslân nog sterk - Fries Sociaal Planbureau (fsp.nl)
 - ¹¹ Fryslân telt meeste energiecoöperaties van Nederland - FMF
 - ¹² Milieudefensie wint rechtszaak tegen Shell: CO2-uitstoot moet sneller dalen | NOS
 - ¹³ FSP-rapport Energie in draagvlak: 'Betrek burgers bij de energietransitie' - Fries Sociaal Planbureau
 - ¹⁴ De Psychologie van Veranderen | Psychologisch.nu
 - ¹⁵ De strijd tegen gaswinning heeft zich nu ook verplaatst naar Friesland | Trouw
 - ¹⁶ Vertrouwen lokale overheid dalend - Binnenlands Bestuur
 - ¹⁷ Homepage - Vereniging Circulair Friesland
 - ¹⁸ Krapte op het elektriciteitsnet raakt komende jaren iedereen - Netbeheer Nederland
 - ¹⁹ Probleem voor energietransitie: 'Tekort van tienduizenden vakmensen dreigt' | RTL Nieuws
 - ²⁰ PBL: Nederland loopt achter bij Europese klimaataanpak - NRC
 - ²¹ Regeling Reductie Energiegebruik Woningen (RREW) | RVO.nl | Rijksdienst